

Balentović Ivo
Cvitan Gabrijel
Čović Danilo
Hrastovec Stjepan
Korner Jeronim
Križanić Kamilo
Kuhar Zvonimir
Lendić Ivo
Majtin Zlatko
Nikolić Vinko

Lirika Grude

LIRIKA GRUDE

OMLADINSKA KNJIŽNICA SV. 2.

ZAGREB 1934.

IZDANJE „OMLADINE"
ZAGREB, MATIČINA UL. 2

UREDIO I POPRATIO NAPOMENAMA:
dr. MILE STARČEVIĆ

„TIPOGRAFIJA" D. D. ZAGREB

PRVA RIJEČ

(Predavanje, održano kao uvod matineji lirike o selu, koja je priređena u prostorijama »Zajednice slavenskih društava«, dne 8. prosinca 1933.)

Intencije i misli priređivača današnje matineje bile su, da Vas upoznaju s najmlađom lirikom o selu, a njihov kriterij kod izbora pjesnika i pjesama zahtijevao je, da ne samo tematika bude iz sela, nego i jedno idejno bliženje. Zato su izostali svi oni, koji nisu mogli da uđu u idejni okvir ove matineje, bilo da im njihova ideološka orijentacija odriče pravo da uvjerljivo govore o selu i seljaštvu, bilo da im je moda kao vrhovni diktat u njihovu stvaranju zamijenila idejnu bazu.

Naša priredba nosi naslov: »matineja lirike o s e l u«, za razliku od seljačke lirike, koja je zastupana u hrvatskoj seljačkoj književnosti. Nema sumnje, da je naša seljačka književnost dala poticaj ovom novom strujanju u mlađoj lirici, koja se sve više usmjeruje u pravcu seljačke orijentacije. To je neminovni rezultat procesa jednoga književnog debakla u našoj suvremenoj književnosti, koja se je u grču svih mogućih izama slomila na bespomoćnoj modi i imitaciji. Nakon ove agonije dolazi, evo, svježi vjetar s naših domaćih brda u pjesmi jutarnjoj seljačkih domova. Nije misao na selo kod nas nova. Ona se prilično neiskreno i jalovo provlači dugim nizom književnog stvaranja, te je iz

reljkovićevskog nimbusa uskrsla u problematici Kovačića, Novaka i Kozarca. Narodna forma dala je Domjaniću slatki domaći kaj, no ipak je izgledalo, da taj kaj govore tek mrtve figurice iz porculana i rezede u plemićkom vrtu. Kod Matoša je rezignirana kajkavština progovorila kroz poznate rečenice: »Em smo Horvati«! i »Čkomi Bara, mi smo frigani«, a kod njegovih učenika stvorila je ona ljubav za naš pejsaž. Fran Galović, seljački sin iz Peteranca, pošao je sa svojom zbirkom: »Z mojih bregov« dalje. Blizinu duše podravskih seljaka osjećamo u kumu Martinu, a sve radosti i žuljevite muke vise nad njegovim podravskim goricama.

U najvećem naletu liberalnog individualizma pod stijegom moderne pjevalo se Zeusu na oblaku ponad mora; parfimirani slatkovodni osjećaj obožavao je markizu Zoe, a svaka se je strofa zaključivala s bolesnim: »Mene srce boli«! Bezidejno gledanje u blistavu formu, žongliranje s kopijama Verlainea i Baudelairea, sve je to bilo stvarno odraz slabosti jedne nemoćne književne generacije. Dolazio je Krleža sa socijalnom notom i programom svog Cristovala Colona: »Nema natrag!«

I kad je veliko klanje sažgalo sva vjerovanja u mirisni dim moderne, unesena je pod pritiskom velikoga narodnog komešanja socijalna nota, kojoj je maksimalni program bio žrtvovanje forme u korist ideje.

Pod zastavom Krleže došla je jedna generacija, koja je ostarila prije, nego se je ogledala. To je značajan dokumenat za psihologiju vremena a i dokaz protiv nade Andre Gidea, koji veli: »Vjerujem, da svaka nova generacija dolazi na poprište s jednom novom porukom, koju ima da donese«.

Mlađi su program toliko radikalizirali, da su u liriku unesli tvorničke dimnjake, čađava predgrađa, rudare u rovovima, gradske ulice, maglene metropole, sušičavu radničku djecu i svaka pjesma bez tih atributa tako zvanoga socijalnog gledanja postala je nevrijednom. Što znači taj tvornički radikalizam, kaže i vođa ove orijentacije na lijevo Krleža, kad rezignirano izjavljuje: »Tko nema glasa ni sluha, taj ne može da pjeva, pa pjevao on i marseljezu, neugodno ga je slušati«. Na onoj drugoj strani, nazovimo je »nacionalna desnica«, kojoj je dao program Vladimir Nazor kao »pjesnik nas sutrašnjih«, vidimo, da se je taj mesijanizam, koji je Nazoru imputirao Čerina, kanalizirao usprkos Nazorovih stihova:

»mi porod jesmo vuka i arslana«,

na neke bezidejne grupe i listove, koji već ne izlaze (»Vihor«), ili, poput Barčeve »Mladosti«, prave na sve strane kompromise, bez ikakva utjecaja na strujanja u mlađoj lirici.

Drugi smjer u našoj mlađoj lirici zastupa katolička struja okupljena oko »Hrvatske prosvjete« i »Luči«. Ona unosi duboko psihološko gledanje na proživljavanje religioznih akata, te prožeta Mahnićevim katoličkim radikalizmom unosi vedrinu duše i životni optimizam u liriku. U novije doba opaža se kod te struje i jaka tendencija k selu, u čemu predvodi almanah »Selo i grad« pod redakcijom prof. Grgeca.

Treći smjer je lirika seljačke orijentacije, koja se je preko suradnika »Evolucije« proširila i na krugove izvan toga lista, te pokazuje po svojoj idejnoj snazi jake izglede za budućnost. No jednoj konstataciji treba dati prvenstvo! U mnogih pjesnika o selu nema za to njihovo stvaranje adekvatne ideološke podloge. Kod mnogih je još uvijek to lutanje između one nepatvorene orijentacije prema selu i mode, s kojom ulaze svi noviteti u našu književnost. Što više, kraj te bezidejnosti ima i

jedna posve kriva idejna prizma gledanja na selo, koja radi totalnog nepoznavanja sela uzima jednu skrparenu vanjsku tuđu ideologiju, koja u posljednjem vidu ide za tim da seljaštvo proglasi klasom.

Zaslugom seljačkog pokreta u nas, koji se je borio za čovječanski dignitet seljaka, i koji je jasno i glasno istaknuo misao, da smo mi seljački narod sa svojom specifičnom kulturom, izneseni su i nepobjedivi argumenti za narodna kulturna stvaranja i nastojanja.

Kulturne vrednote, koje narod stvara, prinosi ih nesebično čovječanskoj zajednici, opravdavajući tako svoj kulturni individualitet i pravo na opstanak. Dok je u pogledu ovih vrednota narodni kolektiv primarni stvaralac, čije se stvaralaštvo može tek intuitivno prozreti, kao sekundarni stvaralac može biti umjetnik, koji interpretira narodnu dušu i za svoja nastojanja crpe one duhovne elemente, koji su potrebni za stvaranje specifično naših umjetničkih djelâ.

Ovi izvodi su značajni za orijentaciju nove lirike. Kao neko titranje duše u našoj lirici, nakon svih slomova ponavlja jedan iskreni motiv. Jedna želja, koja se ističe u našoj književnosti još od starog Đure Arnolda, koji kliče:

»Da, stup je svakog plemstva — plemstvo pluga«, pa sve do najmlađeg Vladimira Kunića, koji pokornički žudi jedan svjetao, jednostavan dan, kad veli:

»i uvijek mi neka nova tuga na srce sjeda
i žalim da nisam priprost seljak samo«.

To je krik jedne generacije, koja ne će, da s ukletim lirskim Holandezom oplovi sva mora tuđe kulture, nego s punom duševnošću putuje s letom ptica

iznad naših sela, miruje po drumovima i našim šumama, živi u sjeni jablanova seoskih i sluša tkanje stare Gupčeve majke, koja u noći silazi nad sve seljačke domove, da u znaku mira, pravice i čovječnosti vedri sutrašnji dan donese njenoj djeci radost pod cjelovom domaćega našeg sunca. I kao što Mijo Stuparić tom dragom djetetu pjeva:

»Smej se, smej — ti angel naš mali
Z veseljem spuni nam hižu«,

tako lebdi i nova lirika iznad ove sreće, očišćena i vedra. Pjesma je to, koja svima onima dalekim dovikuje: k selu!

»K selu!« — to je i naš program!

KAMILO KRIŽANIĆ

BALENTOVIĆ IVO

Ivo Drago Balentović rođen je u Županji g. 1913. (26. IV.) u kraju (tzv. Šokadiji) — gdje su Josip i Ivo Kozarac proveli život mukotrpan i kratak, podgriženi u naponu stvaranja — okrutnom slavonskom sušicom. Prve impresije najranijeg djetinstva, ono komešanje vojske pri povratku sa srbijanskoga ratišta, usjeklo mu se je duboko u dušu. Za to i jest valjda često puta duboko zamišljen, kad večerom pognute glave prolazi seoskim ulicama. Poslijeratni život donosi najprije mahnitanje. Rasipaju se snage i novac... Ore se raskalašene bećarske pjesme. I onda — sve se mijenja. Slavonski seljaka zapada u bijedu, bori se sa nerodicom, podvodnjom, krizom... U takovoj sredini piše on najprije lake, vedre pjesmice ljubavi i djetinje naivnosti (za koje niko nije znao), da poslije postane »socijalan« i započne lutati po raznobojnim listićima. Ovakva socijalnost brzo ga je napustila. Živeći u selu, osjeća potrebu da se raspiše o životu oko sebe (drama »Srce Đuke Agića«). Energičnim gestom odbacuje sve građanske i gradske manire (iako viljušku drži desnom rukom, a čorbu ne srče glasno) pjesme štampa u »Luči« i »Omladini«, dok na veće književne listove nije ni pokušavao navaljivati. Osim toga piše o narodnom životu i običajima, a u rukopisu ima folklorističku radnju »Slavonija u životu i pjesmi«.

A inače, — osluškuje pjesme snaša i djevojaka i sanja o dalekim putovanjima svijetom. Čita mnoge knjige i listove; nervozan je; buntovne je naravi i pomalo skeptik. Svršio je tek nekoliko razreda (je li to važno?) srednje škole i ubraja se među ljude »bez škole«. A ipak, ima mnogo planova za budućnost, pa zato i ne pleše tanganilu i rumbu, već — piše. Ima ambiciju da postane urednik novina, koje će se brinuti za selo i boriti za seljačka prava. Bilo mu sretno!

ZIMSKI RAZGOVORI NA SELU

Kraj tople peći posjedaju na niske stolice
seljaci moga sela i pričaju o životu;
o plaćanju poreza i zasijanim njivama,
o mršavom blagu i slaboj ljetini.

Vjetar potrese klimava okna
Ocrnjele, žuljave ruke motaju tanke cigare;
uz gorak smijeh skupljene usne pljucnu,
i oči se jače zažare...

Da li će biti rata? — neko upita.
Čuli su, o tome novine pišu.
Šutnja. Večer se po sobi širi
odrazi ognja na zidu se njišu...

Kuca stari sat i čađave slike snivaju.
Žena dijete doji i pjeva o snu,
bude se riječi spore i u redove nižu
gorčina je svakoj u dnu...

Koluti plavog dima ovijaju lica,
što se u sumraku jedva razabiru.
Pod prozor se pojave koraci
pa opet — umiru...

Domaćin donosi u zelenoj boci rakije;
umorna ruka željno za njom segne
— U njoj nek briga naša utone, —
pomisli svaki i potegne.

ŽITO

Talasaju se žuta polja i šapuću pričice:
o smrti rumenog makovog cvijeta;
o slomljenom krilu male ptičice,
i toplom sunčanom dahu ljeta.

Koračam, vedar, tratinom mekom.
Miris. livadâ krijepi pluća.
Misli ispunjene nježnošću nekom
vrludaju stazama bespuća.

Stazice zelena, sestrice draga!
Kraj zrelog žita čovjek sanja o hljebu.
U meni struji mladost, snaga
i podižem ruke na pozdrav nebu.

Talasavo polje sjeća me orača,
što je sa znojem sijao žuto sjeme.
Dani se koturaju poput kotača:
i evo, žetva je — radosti vrijeme.

Spuštam se pored glogovog žbuna.
Promatram u poslu malenog mrava.
Duša mi je žitnog polja puna;
u njoj su odrazi neba plava.

CVITAN GABRIJEL

Rođen je 11. XII. 1904. u Zatonu kod Šibenika, u jednoj siromašnoj dalmatinskoj težačkoj kući, koja se, kao i čitavo selo, bavi obrađivanjem vinograda. Do dvadesete godine bio je i sam težak: krčio, kopao i nadničario sa svojom starijom braćom. Još i danas nosi žuljeve na rukama iz toga doba. Od djetinjstva čita strastveno sve, što mu dođe pod ruke, i radi toga je dakako progutao kod kuće mnogu gorku.

U dvadesetoj godini, na čudo svojih seljana, položi 'spit za prvi razred preparandije, i tako u crvenoj šibenskoj kapi sjede opet nakon deset godina u školsku klupu. Onda je jednoga dana od seljaka postao učitelj.

Cijelo vrijeme učiteljske službe proveo je u Imotskoj Krajini, dok nije prošle godine u prosincu nenadano premješten u Bosnu.

Njegovo je ime već dobro poznato svima onima, koji čitaju »Omladinu«, »Evoluciju«, »Jadransku Vilu«, »Hrvatsku Prosvjetu« i druge naše književne časopise. Cvitanu je grad stran i gotovo nepoznat. Sve, što piše, piše o selu. S njim je srastao i odrastao.

ZEMLJA SE BUDI

Zemlja se budi, mati djevičanska;
zemlja, što u toplim grudima krije
rugobe, boli, sva nadanja čovječanska,
krikove gladnih, raspojasane orgije,
mirisne noći i svježa jutra ladanjska.

Zemlja se budi . . . Kroz prastare žile
stoljetnog hrasta, što raskršća straži,
nova krv teče, struje nove sile;
pomlađenim životom panj stari se snaži,
golubinja jata nad njime se krile.

Zemlja se budi . . . Klokoće gorski potok,
okiva pjesmom pruće i kamenje.
Vinograd pupi, soči mladi čokot,
zidove plete zeleno pramenje;
mrve se grude, puca zimski lokot.

Zemlja se budi . . . Na pašnjaku krave
radosno muču. Sunce zlato baca
u kose čobankam, što vijence prave
i kite glave krava i telaca,
dok klepke zvone i mirišu trave.

Zemlja se budi . . . Orači bez gunjca
upiru snažno u ručice pluga.
Lemeši cvile. U požaru sunca
brazda za brazdom mirisna i duga
niče i cvjeta pod dahtanjem junca.

Zemlja se budi . . . U hiljadu klica
javlja se život, buja pomlađenje,
žubore zvonki razgovori ptica.
U rosno jutro Veliko Rođenje
putuje iznad šuma i živica.

PJESMA O MALOJ VEZILJI

Pri uljanoj svijeći u noć kasnu i dugu
vezivo niže na svili razne boje.
Tu danomice zapisuje tugu
mladosti svoje.

Prsti su joj sitnom vezitkom izbodeni.
Oči crvene od nespavanja.
Čežnje drhte u njenoj zjeni
i gasnu nadanja.

U prsima je kašalj guši.
Noge zebu. Vatra se ugasila.
Na usnama se posmijeh suši. —
Tužno šušti vezivo sa krila.

Mala je siromašna vezilja
izvezla na tucete vjenčanih haljina.
Živi kao sirotinjska suza bez okrilja.
Čezne za vidikom plavih daljina.

Sebi veze vjenčanu haljinu ove noći,
bijelu sa ružama crvenim.
U njoj će ženiku poći —
u proljeće po stazama zelenim.

Kad zamiriše lišće s lipovih grana,
vozit će je ženiku njenome
u kočiji svijetloj dva konja vrana
— vozit će je po danu bijelome.

ČOVIĆ DANILO

Danilo Čović rodio se fatalne godine četrnaeste. U općoj nesreći, u koju je od te godine zapalo cijelo čovječanstvo, nijesu niti njegovi pošteđeni: otac mu pogibe na jednom austrijskom ratnom brodu, a majka se preuda, ostavivši dijete na brizi djedu i baki. Pučku školu polazio je Čović u rodnom mjestu Tučepima (»bose dječje noge su nježne, a dalmatinsko kamenje oštro!«). Kad je svršio šest razreda pučke škole, onda ga poslaše zaslugom o. fra P. Glavaša u sinjsku franjevačku gimnaziju. Otada se gura kojekako: polaže najprvo tri razreda najedamput, a onda u dvije godine daljnji četvrti, peti i šesti razred. Tu je stao, jer nema sredstava. Prošle jeseni je došao čak i u Zagreb u uvjerenju, da će se ovdje nekako progurati, ali je poput mnogih otišao razočaran. Na koncu će, čini se, ipak imati u rukama svjedodžbu zrelosti... A onda...

Prva Čovićeva pjesma štampana je god. 1931., i otada čitamo njegovo ime u svima našim omladinskim časopisima. Pjeva najviše o selu — tâ grada i ne poznaje — a pjesme mu odišu neposrednošću i snagom proživljenog.

OPANCI MOGA DJEDA

Poderaše se davno od prevelika hoda,
sušeći se na vatri požutješe od čađava dima,
u njih je često prodirala voda,
a djed ih stari na nogama još ima.

Meni su oni mnogo mili, dragi,
jer oni su djeda vodili na rabotu,
da kopa zemlju, zasluži krušac blagi,
da počine i porazgovori s ljudima u subotu.

I sada, kad je starost na mog djeda pala,
s njim se oni griju kraj topla kamina;
sa grede kane na njih kaplja sala
ili iz drvene bukare rumenoga vina.

A oni postaju sve to stariji, sve to stariji —
i tužniji radi skore smrti gospodara,
kad bude o jednoj sutonskoj zdravomariji
smrt pošla selom da starce pohara.

Njih će baciti negdje u stari kut.
Tu će oni tugovati za mojim djedom.
Pozdravljat ih više ne će stari poljski put,
niti će više doći na noge starcu sijedom.

PJESMA PASTIROVA

Ja sam pastir mladi sa frulom za pasom
i s nogama bosim ko sin svetog Frane,
s naherenom kapom, s palicom u ruci —
takav mi je izgled kroz sve Božje dane.

Stado imam bijelo kao snježno brdo
i svakoga jutra krećem s njim na pašu,
pozdravlja me sunce poljupcem u čelo,
s maramicom bijelom djevojke mi mašu.

Na ledini sjedim. Vadim svoju frulu.
I zajeca frula, zatim se nasmije,
jagnjad dignu glave, zureć u mene,
a sunce im biser po leđima lije.

Pastirica mlada sa drugoga brda
raspliće, nemirna, svoje žute kose
i zapjeva pjesmu punu tople čežnje,
a sunčane zrake pozdrav moj joj nose.

Opet moja frula čežnjivo zajeca,
i dok stado bijelo pase rosnu travu
u srcu mom raste jedna mala radost:
mislim, samo mislim na djevojku plavu.

Ja sam pastir mali sa frulom za pasom
i s nogama bosim ko sin svetog Frane,
s naherenom kapom, s palicom u ruci —
takav mi je izgled kroz sve Božje dane.

HRASTOVEC STJEPAN

Stjepan Hrastovec rodio se prije dvadeset i nekoliko godina kraj Varaždina u Gornjem Kućanu, selu okruženom oranicama, ledinama i vrbama, koje su bile glavni rekviziti već njegovih prvih pjesama. U Varaždinu je polazio prvi razred gimnazije, dok je ostalih sedam razreda apsolvirao u nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu. Poput većine mladih ljudi oduševljavao se je i Hrastovec čas za jedno, čas za drugo zvanje, ali za razliku od ostalih on je i kod samoga konačnog izbora zvanja ostao takav: bio je tri mjeseca na bogosloviji, a onda se upisao na pravo, na kojem se zadržao sve do ovoga časa. Čini se, dakle, da će konačno ostati poklonik božice Pravde.

Prvi put se javio u srednjoškolskom listu »Zumbuli«, kojega su izdavali đaci nadbiskupske gimnazije. Tome listu je poslije i sam bio urednik preko dvije godine. Kao petoškolac postaje suradnikom »Luči«, u kojoj otada kroz više godina stalno surađuje. Iste godine dobio je prvi honorar (!) od uredništva svetojeronimske »Danice«. Štampao je svoje pjesme i pripovijesti i u »Mladosti«, koju je uređivao prof. M. Ujević. Koliko mi je poznato, i on se već dulje vremena bavi mišlju, da izda svoju zbirku pjesama, ali mu to iz posve »nepjesničkih« razloga nije do sada uspjelo. Uostalom neka za tim odviše ne žali, jer, da je previše poznat i da ima već nekoliko štampanih knjiga pjesama, ne bi mogao ući sada među izabranike uredništva naše »Omladine«!

ORANICE U JUTRO

Jutros su oranice slušale Gospodnji pozdrav,
što im je tako godio,
a zatim su orači plugove lancem za ornice
pričvrstili,
dan je protro oči i na njima orače pohodio,
kad su doorali i zemlju bičem prekrstili.

Nato su gledali brazde, koje su se jedna uz
drugu prislonile
i ponosni na svoj posao stavili su u kola ornice.
Oranice su svojim dahom nakadile daljine,
što su se bjelinom zaklonile,
nakadile su šumu kao tamjan crkvu kod zornice.

I slutile su čežnju rijeka, da se probiju kroz klance,
dok su iz sela izvirili putovi i u polje se navratili,
putove su jablani probuđeni, šutljivo, ko strance
do oranica pratili.

Oranice su jutros oćutile ljubav orača i molitvu
njegovih usta,
osjetile su žudnju za sjemenom, koja se brazdama
na dnu skriva
i umor oračeve ruke, koja tako brižno pazi
da ni jedna od njih ne ostane pusta,
i koja ih tako toplo blagosiva.

PROLJETNI DAN

Ozeblo je polje otkrito na suncu,
što je svaku grudu u požudi taklo;
i svako je sjeme opito od vlage
u dubini brazda na život se maklo.

Zato se i polje uzbuđeno trznulo,
uskrsle su u bjelini njive plodne;
u šumi mnoštvo konja divlje je za'rznulo,
da se vriskom streslo i proljetno podne.

A onda se žamor oranicama slego,
izmiljele su staze iz pognutih trava . . .
Dan je kao umor preko polja lego:
dan u podne spava . . .

KORNER JERONIM

Jeronim Korner rođen je 1909. u Herceg-Novom — u siječnju, u kojem kao da se uopće rađaju naši pjesnici. Herceg-Novi je gradić Boke Kotorske s vodovodom, elektrikom i malim kazalištem. To je valjda i uzrok, što njegova lirika sela ne spominje balege, premda je vezana uz selo. Korn znači njemački žito. Međutim istini za volju moramo reći, da on nije njemačkog podrijetla. Potječe od nekoga mletačkog ratnika (inače je uvjereni pacifist!), generala Cornera, koji je 1687. oslobodio Boku od Turaka, a onda se nastanio u Herceg-Novome, gdje se oženio s kćerkom nekog age. Ima dakle u sebi svakakove krvi. Zato je i pun kontrasta. Sanja o glumačkoj karijeri i o tihom samostanskom životu; o vječitom putovanju, ali i o boravku u jednom zabitnom predjelu, gdje bi bilo vječito proljeće. Na koncu će, čini se, završiti svoje studije i postati profesor u kakovom provincijalnom mjestancu. Od rođenja je uvijek bio nemiran duh. Promijenio je pet gimnazija, a kad bi samo imao sredstava, upisao bi se na još više sveučilišta. Međutim, čini se, da je već ponešto smiren, a imao je za to i vremena!

Na koncu ću spomenuti (da se ne bi za Boga uvrijedio!), da je već ušao u antologiju hrvatske lirike, koja je izdana na njemačkom jeziku u prijevodu Z. Gorjana. God. 1932. objavio je zbirku pjesama: »Blistavi rub«, koju je kritika vrlo povoljno primila. Izdao ju je sam, a zlobni jezici tvrde, da je nešto na njoj i zaradio. Dakle je dobar trgovac, iako su mu pjesme romantične. Inače spada u grupu, koja je barikadirala gromovnika Ljubu Marakovića. Surađuje dakle u »Hrvatskoj Prosvjeti«, ali iz želje za većom popularnošću nekad podvali koju pjesmu i »Hrvatskom Kolu« i »Hrv. Reviji«. Bit će od njega nešto!

MLINOVI MELJU ŽITO STARCA SERAPIONA

(Iz neobjavljenog ciklusa: »Razgovori sa starcem Serapionom«)

Još se nije pomolilo sunce, a moj prozor je otvoren širom.

Kukuruzi su noćas pustili brade.

Jedna sijeda brada među njima, nasmijana, zaviruje u klipove.

To je starac Serapion jutros rano ustao.

Prilazim mu s primjedbom, da i kukuruzi imaju brade. Starac mi Serapion tumači njihovu svilu. I, uhvativši jedan odeblji klip, dubokim će glasom, u punom zadovoljstvu: »Jedri, jedri, zrno u njima!«

Pokazuje mi zatim svoju malu njivu. Mnogo je ona njega truda stajala. Krvlju je otkupio taj mali komad zemlje, koji su njegova braća prodala za rakiju.

I priča starac Serapion svoje jade, koji su utisnuli u njegovo čelo duboke bore. A možda su oni dali njegovu licu i onaj blagi izraz. Tada odjednom nešto zašumi. Njegovo se lice preobrazi u radosti kao i cijela njegova njiva u suncu.

»Čujete li, čujete li kako šume?« — klikće on, pokazujući prema dolini.

»To mlinovi melju moje, m o j e žito!«

Ja sam tada osjetio, kako zajedno sa sunčevim slapom silazi s neba blagoslov na plod njegovih ruku. I gledajući ga svega u sunčanoj radosti, meni se tada činilo, da svaka bora na njegovu čelu govori: »To mlinovi melju moje, m o j e žito«.

SMRT U ŽUTOM KLASJU

Umrijet ću jednom sred žita, što zrene,
ko mak ispijen od sunca.
Grlice bijele ljubit će mene
i bijela, nebeska runca.

Umrijet ću tiho sred klasja žuta,
lepršanja grlica tužnih i nježnih.
Oblaci bit će posljednjeg puta
bestjelesno laki i snježni.

»Volio sam oblake lake i bijele
i nebo beskrajno, plavo.
Volio sam grlice nježne i bijele
i polja, što odišu zdravo.«

To bit će natpis na mojemu grobu,
što značit će bol vascijele jave,
da ništa nije lijepo na globu
do prirode sjaja i beskraji plave.

»Volio sam oblake lake i bijele
i nebo beskrajno, plavo.
Volio sam grlice nježne i bijele
i polja, što odišu zdravo.«

PJESMA SEOSKOG SINA

Ja vidim u kosama tvojim stotinu svježih proljeća,
ja vidim u očima tvojim stotinu blagih istina.
Prolaze kola zlatna bijelih, sunčanih stoljeća,
prolaze zvijezde dugâ blagih, tihih pričina.

Pupaju ružice bijele u kosama tvojim čvrstim,
što padaju na ramena ko u krotkih djevojčica.
Ko kozice bijele bršljan ja kosu tvoju brstim,
u krilu ću umrijet zvijezdâ: nebeskih ljepotica.

Umrijet ću, umrijet, vidim, u srcu velike Zemlje,
kad u zdravo jutro žita dozore žuta.
Moja će duša puna ushićenja memlje
ljubiti široke brazde i beskraj poljskoga puta.

To će umrijet u meni lažno dijete grada,
probujat će u meni pjesma istinskog seoskog sina.
Zemlja će, priprosta majka, bez sjajnoga hlada
pružit mi ruke blage, a u njima suze vina.

Umrijet ću, umrijet u krilu sjajnih, žmirkavih zvijezda,
nestat u dahu svježih, beskonačnih ravnica.
Ljubit ću žita, cvijeća i topla, mala gnijezda
i bit ću ko nebo ljeta beskrajno radosnog lica.

KRIŽANIĆ KAMILO

Rođen je u sjeni Zrinskih brda, u buntovnom i prkosnom kraju porušenih graničarskih kula. Škole je polazio u Čakovcu, a mladost mu je, puna nemira i žudnje, lutala s proljećem po međumurskim ravnicama, slušajući tugaljivo tkanje narodne melodije. Školske godine je svršio maturom na preparandiji, da onda kao učitelj u siromašnom zagorskom selu Voći osjeti blizinu naroda. Prekida učiteljevanje i dolazi na sveučilište (psihologija i pedagogija). Putovao je praznicima u Beč, Pariz, Veneciju, Rim i Napulj i sve više je rasla u njemu misao o sukobu dviju kultura: narodne i importirane. Znao je, da je lijepo osjećati »radost kroz bol« (Beethoven) ili gledati modrinu vode kod Napulja, ali i daleko sâm u sebi osjetiti miris vjetra s domaćih porošenih livada. Prve su mu suradnje u »Hrvatskoj Mladici«, pa u seljačkim listovima (»Narodni Val«, »Zlatni klas«, »Seljački svijet«, »Božićnica«), konačno u »Hrvatskoj Reviji«, a napose u »Omladini« i »Evoluciji«. U feljtonima sisačkih »Hrvatskih Novina« pisao je mnogo o našoj seljačkoj književnosti i kulturi, a zajedno s prijateljima jedan je od obnovitelja sveučilišnog udruženja »Matija Gubec«, društva s kulturno-seljačkim programom. Izdao je s Ivom Ladikom knjigu lirike pod naslovom: »Brazde govore«. Prije je mnogo čitao, a danas uz čitanje više gleda sela, o kojima u knjigama ima vrlo malo. Zato ne će poput davnoga Jurja Križanića da traži u sukobu s vremenom mističnu rusku ćeliju, već u bijegu k našem selu vidi rješenje svih slomova i lutanja. I kad se u sumraku zapale prva svijetla u malim seljačkim domovima, gleda Kamilo Križanić u njima svoje vjerovanje. Jedno čvrsto vjerovanje u život, koji dolazi...

NA TRAGOVIMA ORAČA

Izveo me je nemir u predjutro na njive,
kad zemlja zgrudana leži kao snaga
čvrstoga prvog orača. Iz svake brazde
osjećam čekanje pluga u skoro svitanje

da tragom zareže nove putove.
Pao je posvuda mraz, studen reže ruke,
ja kao čuvar stojim nad zemljinim buđenjem,
i svaki je zarez na brazdama
zarez u mojoj duši.

U meni traži izlaz pjesma obraćenja
i skidam šešir pred njivom u rano jutro.

U POLJU

Ja sam umoran od lutanja
i sjedam na travu. U džepu Zaratustra
a ruka mi hotice
draga vrhove bijeloga poljskog cvijeća
ko nekad plavokosu glavu tužne ljepotice.
Prosula se raskoš po svim putovima
i miris ranog sijena draži moju bolest.
O nešto vedro neznano u meni sviće
na polju ovom.
Ja ćutim, da miris sijena jači je od kose djevojčine,
milovanje ljetnoga polja ljepše od draganja
njezinog.
Negdje su kosci (o draga zvonjava!).

Čekam, da prvog seljaka na polju pozdravim,
i da mu velim predano, kako sve žudi u meni
ovaj jednostavni dan.
Čekam prvog seljaka
i čeznem da ozdravim
i čeznem da ozdravim.

LJETO GRADSKE DJEVOJKE

Djevojka sniva, da postaje staklena lutka
sniva o prvome spratu i tipkama crnog klavira
i melodiji Griega.
Ona gleda u stakla velikih trgovina
i šušti kraj nje lirika zaljubljenih knjiga.

Kada se budi pomalo raznježena, sanjiva,
pred očima djevojke svanjiva
seoska kuća.
Iz vana korak dobre stare domaćice,
vika pridošlih težaka, domaćinova briga
za pune vozove sijena.
Na djevojci oči upale gledaju čudno
život, i mirisi dozrelog žitka
smetaju gradski ukus.
Djevojka fina i vitka
dala bi sebe za takt modernog plesa,
ona grči beskrvne usne,
kosu svilenom vrpcom obuhvata
i gleda kroz prozor:

Žene rumenih obraza nose jelo,
teške žute košare njišu ih u ritmu
podnevne radosti.
Veselo pjevaju žene
i odlaze stazom na livade.

KUHAR ZVONIMIR

Obični je psihološki proces naših Kičmanovića, da, došavši u veliki grad, osjećaju prezir prema selu iz kojeg su izašli. Zato je naša lirika o selu dobrim svojim dijelom u stvari neprijateljski raspoložena prema selu, a trebala bi, naprotiv, da bude lirika snage, vedrine i ljubavi za rodne njive i oranice. Naše selo nije prezira vrijedno, makar je i zaostalo, ali ono nije ni pesimistično, kako bi ga neki htjeli prikazati. Ukoliko se klica te bolesti i po njemu širi, prenosnika ćemo naći u pogospođenom seljaku, a uzročnika u gradu. Zvonko Kuhar nije Ivica Kičmanović. Kao gradsko dijete on je još kao srednjoškolac osjetio djedovsku ljubav k zemlji, unoseći je u svoje prve stihove.

Toliko neka bude dosta u obranu gradskog sina, koji se obraća k selu i zahvaća ga toliko, koliko je u njegovoj moći. Ta ono, što osjeća naš seljak, osjećamo svi mi, jer mu nijesmo ni stvarno ni formalno daleko!

Svaka biografija ili počinje, ili svršava konvencionalnostima i stereotipnostima. Njegova neka s tim svrši: Rođen je 29. siječnja 1914. u Zagrebu, kako nam to svjedoče vlaškoulički anali župne crkve sv. Petra. Tipični je »purgar« i »malograđanin« kako bi to rekli naši ljevičari; dijete Vlaške ulice i maksimirske »sunčane« periferije. Usrećivši sušičava oca i ispaćenu majku baš u vrijeme svjetskog rata, ostavili su i u njemu ti strašni događaji vidne tragove. On je čedo svog vremena, sa svim onim zahtjevima, bunama i protestima, koji leže u današnjom mladoj generaciji. Pa ipak ta djeca 20. stoljeća nijesu bolesna. »Mi nijesmo« — piše nam on u jednom pismu — »pasivni i tugaljivi romantici, nijesmo sjetni i zaplakani sanjari, koji vole bolesne

sutone i sentimentalne jesenske noći! Dosta šablonskog brbljanja, dosta statike i stagnacije! Mi smo mladi, puni energije i vitalnosti. U nama se mnogo toga sakupilo i dozrelo kao čir, koji treba da pukne; snaga, koja treba da se utroši; misao, koja treba da se realizira. Mi ćemo željezno koraknuti naprijed i pokrenuti sve oko sebe, jer ne živimo u eteričnim visinama, nego široko zahvaćamo realni život, koji pred nama prolazi. Svaki naš poklik neka znači: naprijed, a svaki naš kret: akciju!«

S tim riječima se je on najbolje sam predstavio. Što da još kažemo o njemu? Dosada još nije izdao svoje zbirke pjesama, a nije ni tako »poznat«, kao mnogi, koji se prozvaše velikim pjesnicima. Ako je važno, spomenut ćemo još i to, da je u Zagrebu svršio osnovnu, srednju školu i preparandiju, te da je sada slušač filozofije na zagrebačkom sveučilištu. Toliko napokon mora reći i suhoparna biografija.

NAŠ MLJEKAR

Svakoga nam jutra iz sela donosi
miris naših njiva, pozdrav bijelih kuća.
Za žutim klobukom poljski cvijet nosi,
u jutarnjem zraku kupa svoja pluća.

Njegov snažan fićuk cestama se ori,
njegov laki korak odzvanja duž druma.
Lice mu se blista, tijelo mu gori
u zlatnom odsjevu probuđenih šuma.

Pa kad dođe u grad, građani još sniju,
a nebo se žari, zadah zore struji,
kuće se crvene, dimnjaci se smiju,
dok cestama plavim radost zvona bruji.

JESENJE MISLI O SELU

Teško je ovdje saznati, kada započinje jesen,
jer je kalendar grada uvijek isti:
ulice žive, glazba i korzo, asfalti čisti,
a kicoški mladić pred damom uvijek zanesen.

Tko bi tu znao, kad selom zaviju molovi
i kad se uveče raspravlja o sijenu, žitu i vinu,
o bolesnom blagu, o seljačkom sinu,
kojeg su u srcu stegli čudni jesenji bolovi!

Jer kišit će i ove godine, i sve će po kiši miriti.
Vedre će se daljine gubiti u uskim vidicima.
Kraj petrolejke u niskim sobama svijet će se smiriti
i susretati se uvijek sa zabrinutim licima.

Staja će svakoga jutra na vlazi zepsti i kisnuti
i kao srušeno gnijezdo u sebi će bijedu kriti.
A kasna će jesen u starim orasima vrisnuti
i opet će sve snuždeno ko svakoga dana biti.

Jer teško je, teško, kad kroz šuplje drveno sljeme
prokapljuje kiša, kapljama teškim ko udari,
kad se ko gusar šulja bolesti sjeme
i kad se u srcu bude uvijek novi sudari.

SELJAČKI SIN U GRADU

Ne pozna seoske momke, prezire rumene snaše,
što nose o vratu dukate i prepliću cvijet u kose,
djecu, što u suton tjeraju blago sa paše,
dok im daljine daleka pjevanja nose.

Svakoga dana on ostavlja kuću i nekuda ide.
Cipele mu se lašte. Gradsko odijelo. Šešir nosi
u ruci.
Uz to rukavice od kože, koje se svakome svide.
To sve mora da ima, da ne bude povoda bruci.

Jer kada se prošeće korzom, mnogi na njega gleda.
Dvije ga gospođice uvijek slijede i nešto
među sobom šapuću,
(Ne daj, o Bože, da mu sa obraza blijeda
pročitaju, da je kod kuće ostavio očevu papuču!)

Ta on je gospodin: sve udvorne već je naučio geste
i svaki dan ima novu kravatu. (Doma ih je već
cijeli lager).
A ako ga jutrom tko sretne nasred ceste
čuti će, kako pjevucka i fićuka najnoviji šlager.

Pa i njegov sin će — ako ga uopće imao bude,
jer gospoda kažu, da to nije ni moderno ni nužno —
uvidjet, da samo tuđine udoban život nude
i da je domaće ognjište tako natražnjački ružno.

Govorit će i strane jezike, a misliti svjetski
(kako već bude zgoda).
Lako će on riješiti svakidašnju krizu,
jer su visoke kuće, asfalti i velika moda
jednake u Zagrebu, Berlinu i Parizu.

LENDIĆ IVO

Premda Lendić nerado daje o sebi govoriti, ipak donosimo indiskretno ovih nekoliko redaka, njemu posvećenih.

Rođen je 1908. godine u Janjini na poluotoku Pelješcu. Gimnaziju (klasični smjer) svršio je u Dubrovniku, a odatle je došao u Zagreb, gdje se upisao na filozofijski fakultet (uči eksperimentalnu psihologiju). Da se prehrani, bavi se usput i žurnalistikom.

U omladinskim redovima poznat je kao oduševljeni član hrvatskoga katoličkog pokreta. Nepokolebivo uvjeren u ispravnost katoličkih načela i duboko prožet naprednim nacionalizmom, on ne luta poput mnogih njegovih vršnjaka, i ne surađuje kao neki od njih, gdje ga samo prime, jer su mu, kako kaže, književni lutaoci odvratni. U svom žurnalističkom radu i u dugogodišnjem uređivanju »Luči« oštro kritizira sve negativne struje u književnosti, koje su neprijateljske našoj kulturnoj i nacionalnoj individualnosti. Znajući vrlo dobro, da su samo ona umjetnička djela prešla narodne granice i dobila priznanje drugih naroda, koja su odraz duha i potrebâ sredine, iz koje su izašla, on je jedan od prvih među našim mlađima, koji su počeli zastupati seljačku orijentaciju u našoj književnosti. Ta je orijentacija kod nas uslovljena ne samo činjenicom, da je naš narod u 80% seljački, nego i s tim, da je seljaštvo najbolji čuvar narodne tradicije i neoboriva tvrđava njegove moralne i fizičke snage.

Godine 1930. izdao je Lendić zbirku: »Lirika«, kojom je postigao lijep uspjeh i priznanje u našim književnim redovima. Inače surađuje isključivo u katoličkim listovima, iznimno i u kojem drugom nacionalističkom časopisu, koji se ne odnosi negativno prema katolicizmu.

PJESMA O OČEVIM RUKAMA

I.

Tvrda je koža na njima, prsti već nisu gipki,
te krupne ruke vonjaju mirisom zemlje i trave,
te ruke su vječita rabota, te ruke su moja radost,
te ruke se bore s kamenjem, snažne su i zdrave.

Dnevno ih prožimlju mrazovi i ljute zimske bure
ili ih umiva znoj i rane jutarnje rose,
te drage trudne ruke mnogo su pretrpjele,
te drage ruke ko svetačke veliki blagoslov nose.

Njih tako često kvasi blagoslovljena voda,
one se nespretno sklapaju da se pomole Bogu.
Te opore ruke dršću, kad mi poglade kosu
ko da bi smekšat se htjele, al' se smekšat ne mogu.

Nijeme pričaju mnogo, al samo mojoj zjeni,
jer drugi nitko od toga ne shvaća niti slova.
Te dobre šutljive ruke — one su dosad meni
bezbrojno puta dale mnoštvo blagoslova . . .

II.

Trudne su te ruke često, izmorene rabotom,
u naručaj svoj mene kao olakšanje svoje zvale
te su ruke katkada od glada i slabosti drhtale,
al meni su ipak gladnom koricu kruha dale.

Krčile su žilavu šumu, od kamenja su zemlju samljele
podnosile su kao raspete ljute napore i trude . . .
rano su ranile prije zore, kasno su išle da počinu
samo da ja ne patim, samo da meni dobro bude.

Te su ruke najveće moje blago i jedino moje bogatstvo,
najžarča sreća, što me u životu ogrija ikada
zato bih dao srce svoje, krvi svoje ispod grla
da mi te ruke budu uvijek tople, da mi ne umru nikada.

*PELJEŠKI TOVAR**

I.

Hitar je ko koza i penje se svuda
kud se težak penje, kuda drugi hoće.
Ko svetac je strpljiv i ponizan sluga,
u oku mu nema ni himbe ni zloće. —

Krotak je ko janje, ne plaši se lako,
premda je on vrlo delikatna sluha.
Urlici čagalja i šumovi s mora
bez straha se slegnu u dnu dugog uha.

Drže ga težaci, jer nemaju zobi
ni sredstva da konje kupuju i nijete.
Zahtijeva malo. Poslušan je tako
da može s njime upravljat i dijete.

Premda ga tuku, on ne plače nikad.
Oči mu se svlaže tek zorom kad rosi.
Ne okusiv ništa sa pašnjaka često
pokošenu travu doma gladan nosi.

II.

Nitko nije tako vezan uz težaka,
nit' mu itko služi onako bez išta.
Nit' itko težaku onako od srca
daje svega sebe ne tražeći ništa.

Nitko nema smisla za patnje težaka,
što mu tišti srce kad sije, kad kosi . . .
Dok on daje krotko svoje nisko pleće
da mjesto težaka teški teret nosi.

* Tovar u pelješko-dubrovačkom dijalektu znači magarac.

A desi se često u životu sela
da pomogne težak potrebnog težaka.
Ali nitko tako kao skromni tovar
ne služi bez plaće od zore do mraka.

Kad na poluotok zle godine dođu,
il' bolesti ljudstvu prijeti sjenka laka,
tada u grad bježe svi, koji su došli,
samo vjerni tovar stoji uz težaka.

III.

Uvijek nešto nosi, kad nije u štali;
kad ide po teret neko usput jaši,
a kad skinu teret, opet neko na njem
put doma hitro strmom stazom praši.

Ko što za seljaka svi nepravo misle
dok trpi i trudi: Tako mora biti;
tako ni tovaru, premda patnju pati,
ne misli baš nitko: Treba zahvaliti.

On usput zna vješto dohvatiti lišća.
Stoga mu ne treba — kažu — dat ni trave.
Tekar u noć kasnu, kad trudan zareve
*sjete ga se žene dršćući od strave.**

Kad krepa, crkne ne bolujuć dugo
i onda se noću njime čagalj gosti,
a zatim mu šumom i kamenjem oštrim
isprane od kiše možeš naći kosti.

I težak se mnogog u životu sjeća
što se zbilo zimi, a što opet ljeti.
Al' kada, zbog čega crko mu je tovar,
za čudo se toga ne može da sjeti.

* Kad noću zareve magarac, što je rijedak slučaj, onda se ukućani, koji to čuju, plaše blizine neugodnih stvari.

MAJTIN ZLATKO

Zlatko Majtin je »propjevao« već u prvim razredima gimnazije (u to doba pada valjda i njegova prva ljubav!), a prva mu je pjesma štampana u »Omladini« pred četiri godine. Otada je stalni suradnik »Omladine«, i to najviše pod pseudonimom R. Z. Matkov, jer mu u školi pretpostavljeni rekoše, da ne smije surađivati u »stanovitim« časopisima. Kad nije mogao otvoreno pisati u »Omladini«, onda je eto tako pod ishitrenim imenom uspio zaobići tu zabranu. Nikada nije bio baš previše produktivan, pa se već iz njegovih prvih stihova vidi, kako pomno dotjeruje svoje stihove, predavajući ih našem uredništvu tek onda, kad je bio siguran za uspjeh.

Rodio se u Grubišnom Polju, selu na slavonskoj granici, opkoljenom prastarim šumama i dalekim ravnicama. U jedanaestoj godini došao je u Zagreb, gdje je svršio klasičnu gimnaziju, a sada uči prvu godinu pravo (gospodin brucoš!). Ipak tih osam godina u gradu nije moglo u njemu ubiti ljubavi za rodno slavonsko selo, za ona melankolična, ravna polja i mirnu, mutnu Ilovu. Iz njegovih stihova izbija stalno čežnja za rodnim krajem i nezadovoljstvo s gradskim životom. Zato u njima i nema one običajne namještenosti, koja karakterizira suvremeni književni »socijalni« snobizam.

Toliko će biti dosta, jer bi inače morao govoriti o velikim nadama, koje u njega polažemo. Premda je pisao i pjesme i novele i prikaze — dosad nije izdao nikakovu zbirku (a maturu je već položio!), niti je pokretao nove časopise, niti osnovao kakovo društvo književnika, niti običava šetati iz redakcije u redakciju.

To je i takav je naš Majtin!

PISMA IZ VELIKOG GRADA

I.

Danas je sivkast snijeg široke ulice prekrio,
i suton čudne boje predgrađem razlio;
ono malo bijeloga snijega, što je visoke krovove pokrio,
vjetar je ulicom raznio.

Ja sam lutao gradom i slušao škripu koraka svojih,
što su tvrdim snijegom čudno odzvanjali:
— Ulice su u sivosti snijega utonule,
uz tamne daljine prionule,
kroz koje se oblaci ganjali . . .

Bio sam žalostan, što snijeg je u gradu siv
i što zadnje bjeline pod koracima nestaje,
i otišao sam daleko iz grada,
gdje tama ulicâ prestaje:

Tamo su me livade sjetile,
kako su sada na naša polja bijela
crne vrane sletile . . .

II.

Osjećam pustoš u vječitoj vrevi grada,
sve mi je tako strano i nikoga, nikoga nema,
tko bi pred mene stao,
i bratski mi pružio ruku:
»Prvi snijeg je pao . . .«

Da osjeti sa mnom radost,
(tà i naši se kod kuće raduju,
što ih je jutros bjelina snijega zatravila!)
pa da onda zajedno, dok prvi snijeg pada,
pođemo sivom ulicom velikoga grada,
što se je u mrak zavila.

III.

Ostavit ću grad i dugačke, tamne ulice,
i poći ću kući (tamo bjelina snijega livade pokriva);
ponijet ću u sebi srce, što daleke ravni voli;
u kom je ubila ovdje radost ulica siva.

I pružit ću svima ruke,
otkriti boli, što su u srcu snivale,
dok sam osamljen luto ulicom pustom,
i dok su me rodne ravni
dozivale,
dok su me rodne ravni
— očekivale . . .

ISELJENICI NA ODLASKU

Čekali su sinoć, dok su mutne magle
vukle se nad selom ko turobne žene;
čekali su dugo, da crna mašina
zasopće i krene.

Pa kada je reski zvižduk prodro u noć,
stisli su se jedan do drugog u vlaku,
i gledali dugo, kako rodno selo
nestaje u mraku . . .

Dugo su još onda buljili u tamu,
izmučena lica, bez i jedne riječi;
u njihova srca krao se je očaj
— sve veći.

Jedan je od njih propjevao tiho:
»Oj, bosilјče sitni, tko će tebe brati?!«
i prestao odmah, pa prošapto u noć:
— »Odoh, moja mati . . .«

KAD JE JESEN DOŠLA...

Cijelo su ljeto prevrtali zemlju crnu,
uprti o ručicu pluga žuljevima dlanove kitili,
i dok su po grudama masnim kapljice znoja lijevali,
srca su nadama mitili:

kako će jesen ko jedra, raskošna snaša,
kliktati rodnim brijegom i plodnost poljima truniti,
pšeničnim zlatom zasuti spremnice puste
i lagvove vinom puniti . . .

— A kad je jesen ko žuta, sušičava žena
zacvilila kroz napukle daske starih, pustih ambara,
prekrstiše žuljave ruke nad tučom uništenim poljem
i klimahu glavama sjetno: »Bog daje, ali i kara . . .«

NIKOLIĆ VINKO

Nikolić Vinko je najveća antiteza rodnoga šibenskog života i buke slapova Krke. Miran je i sanen kao njegove prve pjesme a dobar kao njegovi suseljani.

Rodio se u šibenskom Docu, u jednoj kući, kojoj su temelji u moru, nekoga mjeseca 1912. godine. Da se ne pobrati sa svim odlikama velikih i malih šibenskih fakina, poslaše ga u sjemenište, gdje je u crnoj mantiji čistio oltare i pjevao prve nježne strofe Gospi i blagim sveticama. Jedan nenadani duševni preokret uputio ga je drugim putem, i on je poslije mature mjesto teologiju upisao filozofiju na zagrebačkom sveučilištu.

Kroz to vrijeme mogli su čitatelji Luči, Sela i Grada, Hrvatskog Radiše, Hrvatske straže, Omladine i drugih naših časopisa čitati njegove pjesme, u kojima je stalno pokazivao talenat i napredak.

Nostalgija je prvi znamen njegove pjesme. Nostalgičan za mladost, za more, kojem posvećuje svoje najnježnije pjesme, za boli i ljepotu, nostalgičan za sve, osim, možda, za ljubav.

Kad je sretan (a to je rijetko!), pjeva najljepše pjesme tuge i izgubljene mladosti i obratno. Na moru pjeva najglasnije o Hrvatskoj, a u Zagrebu plače za Dalmacijom. Dalje, miran je i sutonski raspoložen kao slavonska ravnica, baš zato jer se rodio u najglasnijem gradu svijeta — Šibeniku. Da ga je majka rodila negdje među podravskim klasjem, bio bi žilav i do ludosti borben kao skradinski buk i divlji valovi dalmatinski.

Još nešto, ali to ne smije nitko znati. Još naime nije izdao knjige pjesama. Ali od nekog vremena je jako intiman s nekim tiskarama, šuruje s nekim izdavačima, i ja nešto naslućujem.

(M. M.)

GORAK JE ZEMJE KRUV*

Na spomin momu ćaći.

Moga ćaću vajk zoron, oko tri bota, žverin mali je budio
(žverin šta nad postejon visi ili na kredenci stoji)
i jednon još je proteza umorne ruke i noge,
protra drimjive oči i ustaja. —

I oblačija zemjanu robu na svoje prozeblo tilo. —

Bičerin rakije vodne i mrvica tvrdoga kruva,
i suve smokve,
njemu je za poje tribalo.
I jedan španjulet pa u njem i slama bila. —

U ruke je uzima teška bukova vesla,
i dvi ure u težačkoj brodi je vozija. —

I cile dane u potpuvu oštre bure, šta je kroz drveća kantala,
lašunom je krčija tvrdu zemju dalmatinskog krša,
mrtvu i golu, al našu, dragu i lipu.

A uvečer, kad se smrkavalo,
iša je u staju ciko pojskoga stana,
punija sigjić vodon i konistru suvon travon,
za Mrkonju starog.

Jonda se do Zdrave-Marie kući našoj vozija.

Kući ga je čeka pijat prostoga ića:
pura na toču,
il maništra sirova i blida, ili brudet gavuna.
I žena, šta je lušijala ili na makini košuje šila,
za konšije i dicu,
di trudna kraj bakre il bronzina kunja. —

I on se je križa i večeru bez divaniti, bokun po bokun, je ija.

I ka za dešpet nija tija leći, neg pisme je Kačića štija,
i kraj basetnog komina čakula i noge je grija. —

*
* *

A jednog je jutra žverin ka uvik zvonija,
a moj ćaća osta je spati.
Stariji brat je uzeja njegovu torbu i bardak,
i u poje iša.
*A drugi, marangun,** u konobi tarabe planja,*
*treći, šta je u tovernu*** iša, u Ameriku za srićon je oša,*
a četvrti: iđen u velike škole i libre čitan. —

---

* Šibenski dijalekt, mješavina štokavsko-čakavska pod utjecajem talijanštine.

** marangun = drvodjela, stolar.

*** toverna = krčma, gostionica.

PROLJETNA SVITANJA

Sunce obrise svijetle crta po plavome nebu — — —

A ti, moj umorni brate, prignut nad tvrdom zemljom,
živiš o vodi i suhom hljebu,
i mladog proljetnog jutra sanjaš o meni.

Jesu li procvali bajami stari kraj našega stana,
da li je rodilo lozovo pruće mrtvoga krša,
da li se rascvaše mirisne višnje i jabuke sočne
iz malena vrta,
jedre li crvene slatke trešnje? —

Da l' su zamirisali putovi poljski vonjem mladoga
proljeća,
i plave li latice mirisne jorgovan-grane;
o, moj siromašni brate,
da li se patnica mati sada još suza sjeća,
i da l' joj zacijeliše rane?

Da l' se raspjevaše brbljavo mali nestašni vrapci,
i da li pred stanarskom kućom cvile laveži turobna
pseta,
i rzanje dragog konjića Bijelca?

Kad smo zajedno jednoga cvjetnoga jutra u polju
bili,
sjećaš se brate,
oni su vidjeli, da su mi vlažne oči,
i tada su gledali na te?

Da li te pitaju ti moji vjerni drugovi za me?

Reci im samo, da više nesretan nisam,
i da sam sada u bučnom i velikom gradu,
i šapni (jer mogli bi čuti ljudi, a oni zavide sreću)
da ću ja možda biti i — sretan!

NAPOMENA

Veći dio pjesama, koje donosimo u ovoj zbirci, recitiran je na matineji lirike o selu, koju je priredilo Sveučilišno udruženje »Matija Gubec«. Poslije izvjesnog uspjeha, koji je ta matineja imala u našoj književnoj javnosti, uredništvo »Omladine«, u želji da podupre takvo nastojanje najmlađih, odlučilo je izdati te pjesme u posebnoj zbirci, i tako im pružiti širi publicitet. Kod toga je mjerilo za izbor autora i pjesama moralo biti nešto izmijenjeno, pa su neki autori, koji su bili zastupani na matineji, ispali iz ove zbirke (Ladika, Katičić, Banek i Jakšić), a isto tako su i neke pjesme, recitirane na matineji, zamijenjene u ovoj zbirci s novima, koje po mišljenju i autorâ i uredništva bolje odgovaraju naslovu zbirke.

Mjesto lirike o selu, dalo je uredništvo zbirci naslov: »Lirika grude«, hoteći s tim obuhvatiti jedan širi pojam, pojam rođene grude, zemlje, domovine, s kojom smo svi mi vezani osjećajima, podrijetlom i tradicijom. Na koncu naglašujemo još i ovo: ova zbirka nije nikakva antologija; ona čak ne donosi niti najbolje pjesme svih ovih mlađih pjesnika, i njezin zadatak jest samo u tome, da manifestira htijenje ove najmlađe književne skupine. Stojeći na tome stajalištu, uredništvo je potpuno prepustilo autorima formuliranje njihova književnog p r o g r a m a (neka nam čitaoci i kritičari oproste tu riječ, koju kod nas toliki zlorabe!), i zato bi ova zbirka zapravo morala nositi naslov:

»Riječ imaju najmlađi . . .«

SADRŽAJ

CIJENA DIN 10·—